

Korte mededeling

Entomologen door pillendraai-er op verkeerde been gezet

In Ugchelen gebeuren soms vreemde dingen. Op 4 mei 2009 loopt er een meisje naar het huis van haar grootouders opa en oma Van den Hazel. Plotseling ziet ze een dode kever op de stoep liggen. Zoets heeft ze nog nooit gezien, terwijl ze van huis uit toch heel wat natuur met de paplepel ingegeven heeft gekregen. Het is een enorm beest met vreemde kartels aan kop en voorpoten. Ze neemt de kever mee en geeft hem aan haar grootouders. Die zijn ook onmiddellijk onder de indruk, maar slagen er niet in een naam bij de kever te vinden. Het raadselachtige dier wordt in een tissue gerold en in een kast met fossielen en mineralen gelegd.

Daar blijft de kever liggen totdat de grootouders begin juni toevallig bezoek krijgen van een entomoloog. Het gesprek komt, misschien minder toevallig, op de natuur en insecten, waarop de kever voor de dag wordt gehaald. De entomoloog ziet onmiddellijk dat het om een mestkever van het genus *Scarabaeus* gaat: een pillendraai-er! Hij vertelt over het merkwaardige gedrag van deze dieren om ballen mest te rollen en deze te begraven om er eieren op te leggen. Hij weet uiteraard dat deze kevers van nature niet in Nederland voorkomen en vraagt dus waar en wanneer de kever gevonden is. Het antwoord is verbijsterend: 'ergens op de stoep in Ugchelen op de vierde mei van dit jaar (2009)'. De entomoloog realiseert zich dat het beest nauwelijks uit Nederland afkomstig kan zijn. Omdat deze vondst uniek is voor ons land, vraagt hij of hij het dier mee kan krijgen om het op te laten nemen in de collectie van 'Naturalis' en om er een kleine publicatie aan te wijden. Dit wordt toegestaan en hij neemt het dier mee.

Thuisgekomen belt hij een bevriend keverdeskundige en vraagt hem of hij de vondst kan verklaren. Samen concluderen zij dat het genus *Scarabaeus* vooral bekend is van Noord-Afrika en het Middellandse Zeegebied (Baraud 1985, Löbl & Smetana 2006). Aan de hand van de doorns aan de voorrand van de kop en poten en de afmeting van het dier, wordt de soort als *Scarabaeus sacer* Linnaeus gedetermineerd (figuur 1). Het is dus bijzonder vreemd dat de kever in Ugchelen op de stoep lag. Wat is hier gebeurd? Is het geslacht *Scarabaeus* vanwege klimaatverandering aan het oprukken naar het

1. *Scarabaeus sacer* Linnaeus met rechts de achtervleugel. Ugchelen, Gelderland, 4.v.2009. Foto Cees Gielis

1. *Scarabaeus sacer* Linnaeus, with the hind wing on the right. Ugchelen, Gelderland, 4.v.2009.

noorden? Heeft het dier de verkeerde afslag genomen en is het hier uitgeput neergestort? Is de kever met een wolk Saharazand hier naartoe geblazen en uit de lucht komen vallen? Is hij in iemands bagage gekropen? De kever geeft zijn geheim niet prijs. De entomoloog maakt foto's van het dier en stuurt deze naar zijn kevervriend en naar opa en oma Van den Hazel.

Opa geeft enkele foto's aan zijn kleindochter. Op school laat zij de hele klas meegenieten van haar opzienbarende vondst. Eén van de foto's blijft bij de Van den Hazels thuis op de tafel liggen. Daar komt 's avonds de bevriende natuurfotograaf Wil van Schieveen op bezoek. Hij ziet op een bepaald moment de foto en zegt doodleuk: 'Ik zie dat je die pillendraai-er gevonden hebt.' Hij blijkt er meer van te weten! Van Schieveen is eind april teruggekomen van een auto-ocht naar en door Noord-Afrika, waar hij onder andere pillendraai-ers met mestbal gefotografeerd heeft. Na zijn terugkeer ontdekte hij een dode kever in de grille van zijn auto. Hij haalde deze uit de grille en legt hem op de stoep voor zijn huis. De rest van het verhaal is bekend.

De conclusie: we hebben te maken hebben met een incidentele import. He-las is deze interessante kever, met zijn fascinerende biologie, (nog) geen onderdeel van onze fauna.

De moraal: het betrof een grote, opvallende (en deze keer zeer dode) kever, maar deze kon toch ongehinderd een grote afstand afleggen en een dorp als Ugchelen bereiken. Het geval illustreert

pijnlijk duidelijk hoe insecten via onbewust menselijk handelen hun areaal gemakkelijk kunnen vergroten!

NB: dit verhaal is waar gebeurd. De auteurs vervulden de rollen van entomoloog en keverdeskundige. De auteurs danken Peter Koomen voor zijn hulp bij dit artikel.

Literatuur

- Baraud J 1985. *Coléoptères Scarabaeoidea*, Faune du Nord de l'Afrique du Maroc au Sinaï: 1-651. Lechevalier.
Löbl I & Smetana A 2006. *Catalogue of Palaearctic Coleoptera*. Vol. 3: 103-283. Apollo Books.

Cees Gielis
Mr. Haafkensstraat 36
4128 CJ Lexmond
C.Gielis@net.hcc.nl

A.P.J.A. (Dré) Teunissen
Straußlaan 6
5251 HG Vlijmen

Summary

A surprising finding of *Scarabaeus sacer* (Coleoptera: Scarabaeidae) in The Netherlands

The beetle *Scarabaeus sacer* Linnaeus was found in Ugchelen, near the town of Apeldoorn. A dead specimen was incidentally imported and left outside by a nature photographer. The chain of events leading to its turning up on a doorstep is described.